

Uskon harjoitus - oppaina Kirkon Isät ja Äidit

Kellonkartanon päätösviikonloppu 27.-28.9.2008

Jouko N. Martikainen, Vanha Härkätie 48, 21410 Vanhalinna

Pohdintaa kuolemasta ja ikuisesta elämästä

”Olen savi, Sinä olet Valaja, Jumalani!” – tätä on uskon harjoitus. Usko ei ole hallussamme oleva ohjelma, jonka itse voisimme toteuttaa. ”Olen vain savi, Sinä Jumalani olet savenvalaja.” Minun osani on hikoilla Valajani käsissä.

Tätä vaikeaa taitoa – niin taitojen taitoa – opiskelemme ja samalla harjoittelemme Kirkon Isien ja Äitien opastuksella. Voimmehan sanoa: koko maailmanlaajuisen Kirkon Isät ja Äidit ovat meidän, niin kuin tämän oman kirkkomme isät ja äidit ovat heidän, siis kaikkien muiden kirkkojen ja niiden kristittyjen yhteisomaisuutta. Näin siksi, Paavalin sanaa lainaten, ”jotta puolin ja toisin saisimme rohkaisua yhteisestä uskostamme” (Room.1:12). Vanha käännös: ”että me yhdessä ollen virkistyisimme yhteisestä uskostamme”. Tämä merkitsee samalla rajankäyntiä. Siinä niin kuin kaikessa muussakin on noudatettava tätä Apostolimme ohjetta: ”Koetelkaa kaikkea ja pitäkää se mikä on hyvää” (1.Tes. 5:21).

Viikonloppumme alkajaisiksi käymme pohtimaan kuolemaa ja ikuista elämää. Siinä oppainamme ovat Afrahat Persialainen Viisas ja Grigor Narekilainen sekä virsikirjamme. Näiltä kysymme neuvoa kuoleamisen taidosta ja tietä ikuisen iloon.

Kuolema on kauhea vastustaja. Se vie sanat suusta, mykistää, lamauttaa ja tyhjentää ruumiin elinvoimastaan sekä rusentaa hengen ryhdin.

Meidän aikanamme kuolema on työnnetty laitosten seinien sisälle. Vain harva kuolee kotonaan. Kun kuolema on näin laitostettu, se on työnnetty pois tietoisuudesta. Sitä ei ikään kuin ole olemassakaan. Tosiasiassa näin yritetään vain väistellä sen kauheita kasvoja. Piilotajunnasta nousee kuitenkin koko ajan viestejä siitä, että kuolema murentaa pohjan pois kaiken sen alta, johon oma aikamme ja me sen mukana turvaudumme.

Mitä valoa saamme tähän uskosotamme? Kuuntelemme jälleen kansojen apostolia, pyhää Paavalia. Hän kirjoittaa: ”Vihollisista viimeisenä kukistetaan kuolema” (1.Kor.15:26). Tähän lyhyeen lauseeseen sisältyy kaksi tärkeää viestiä: ensiksikin kuolema on VIHOLLINEN, ja toiseksi se kukistetaan, tosin vasta ihan viimeiseksi.

Näin Afrahat Persialainen Viisas kuvaa kuoleman mahtia: s.344, 6: ...

Afrahatista

Mikä mies oli tämä Afrahat? Pidän mahdollisena, että tämän kirjan toinen kääntäjä, Veijo Koivula on valistanut kaikki oululaiset ja koko Pohjois-Pohjanmaan siitä, kuka Afrahat oli ja mitä hän teki. Voin siksi olla lyhytsanainen. Lyhytsanainen on oltava myös siitä syystä, että tiedämme hänestä verrattain vähän.

....

Afrahat ei kuitenkaan vain puhu vain siitä, miten kuoleman viikate niittää kaiken matalaksi, vaan myös siitä miten ”rauhan pojat” suhtautuvat kuolemaan. Näin hän kirjoittaa: 346,9:

...

Virsikirjassamme kuvaa kuoleman murskaavaa voimaa ylivertaisella tavalla Juhana Cajanus virressään 612. Hän syntyi 1655 Paltamossa, missä hänen isänsä oli pappina. Jo 15-vuotiaana hän kirjoittautui Uppsalan yliopistoon ja tuli 1680 filosofian ylimääräiseksi professoriksi Turkuun. Hän kuoli kuitenkin jo seuraavana vuonna 25-vuotiaana liiallisen työn aiheuttamaan sairauteen.

Virsi 612: ”Etkö ole ihmisparha, aivan arka, koska itket kaiket yöt”

...

Nisun jyvän tie

Cajanuksen virren säkeistöä 4 meidän on syytä kuunnella huolella: ”Luojan käsky kuolemalla kulkevalla, käsky käydä maailmaan ...” Näin hän on tiivistänyt Raamatun alussa Jumalan käskyn rikkomuksen seuraukset. Jumala asettaa kuoleman rangaistukseksi siitä, ettei ihminen pidä Jumalaa Jumalana, siis sinä, joka hän todellisuudessa on. Jumala antaa elämän ja ottaa sen pois. Sen että hän ottaa sen pois, me ymmärrämme kuolemaksi. Kuolema on siis elämän sisällä koko ajan. Tunneemme sen läsnäolon jatkuvasti. Se on yleistä riskinalaisuutta, mutta ei vain sitä, sillä se hitaasti mutta varmasti lopulta nielaisee jokaisen kitaansa.

Onko Jumalan käsky purettavissa? Niille jotka pitävät kuolemaa vain luonnollisena, kaiken luomakunnan yleisenä lakina, tämä kysymys on vailla mieltä. Pyhä, autuaaksi tekevä uskomme ymmärtää se toisella tavalla. Jumalan käsky ei ole purettavissa, mutta se voi muuttua meille käänteisenä elämäksi. Mitä tällä tarkoitan?

Kristillinen kaste toimii juuri näin. Siinä upottaudutaan kuolemaan, siis antaudutaan sen nieltäväksi, ja siten noustaan katoamattomaan ja tyhjentyttömään elämään. Kaste on syvintä realismia, mitä yleensäkin voi olla olemassa. Siinä ei kaunistella kuolemaa. Jokainen kaste on jäsentymistä Herran Kristuksen kasteeseen Jordanissa. Muuta kastetta ei ole olemassakaan. On vain tämä yksi ainoa kaste. Kastettava ilmoittaa olevansa valmis upottautumaan Herran Kristuksen mukana Jordanin veden sisälle. Tämä merkitsee astumista vapaaehtoisesti kuoleman kitaan eli kuolemista yhdessä hänen kansaan ristillä. Mutta ei vain kuolemista Hänen kanssaan, vaan myös nousemista kuolleista Hänen kansaan ja Hänessä.

Tämän karun, kapean, ohdakkeisen tien elämään on Herramme muotoillut käyttäen kuvaa nisun jyvän tiestä. Joh.12:24:

”Jos ei nisun jyvä putoa maahan ja kuole, niin se jää yksin; mutta jos se kuolee, niin se tuottaa paljon hedelmää.”

Kristikunnan isistä ja äideistä en tiedä kenenkään muun ahertaneen tämän aiheen parissa niin paljon kuin Grigor Narekatsin eli Narekilaisen. Ennen kuin esittelen tämän meille useimmille ymmärtääkseni tuntemattoman kristikunnan isän, veisaamme islantilaisen Hallgrimur Peturssonin virren 616:

”Puhtaana niityin kukka mullasta kohoaa”.

Grigor Narekatsi (951-1003)

Tuhatviisi vuotta sitten kuoli muinaisessa Armenian valtakunnassa korkeasti oppinut munkki nimeltä Gregorios Narekilainen. Armenialainen nimi kuuluu Grigor Narekatsi. Hänen isänsä oli piispa nimeltään Khosrov Andzevatsi. Sekä isä että poika olivat oppineiden sukua, jonka keskuspaikkana oli Narekin luostari Van-järven kaakkoisrannalla. Tässä upeassa järvässä on saari,

jonka nimi on Aghtamar. Gregorioksen syntymän aikoihin rakennettiin saarelle uljas katedraali, josta tuli monien vuosien ajaksi myös Armenian katolikos-patriarkan residenssi. Grigor kasvoi ilmapiirissä, jota hallitsi väkevä jumalanpalveluselämä ja ahkera raamatun tutkiminen. Seuraten isäänsä ja Johannes-veljeään hän meni Narekin luostariin. Sen johtajana oli silloin hänen setänsä Ananias. Apotti Ananias oli alkuvoimainen ajattelija, jota pidetään armenialaisen mystiikan perustajana.

Grigor eli aikana, jota nyt kutsutaan armenialaiseksi renessanssiksi. Se oli levollista aikaa, jolloin armenialaiset saattoivat useiden sukupolvien ajan nauttia rauhaa ja syventyä kansallisen kulttuurinsa viljelyyn. Armenialaiset pitävät tätä aikaa Anin kaupungin loiston päivinä. Ania kutsuttiin 1001 yhden kirkon kaupungiksi, jossa oli yli 100.000 asukasta ja kilpaili loistossa Bagdadin Kairon ja Konstantinopolin kanssa.

Kun Grigor oli 50 vuoden ikäinen, aloitti turkkilaisheimo nimeltään seldzokit hävitysretkensä Lähi-Idässä ja myös hänen kotikonnuillaan. Tässä tilanteessa, jossa armenialaisten luoma sivilisaatio murentui hänen ympäriltään, ja kauhu ja hävitys levisivät kaikkialle, hän alkoi luoda ”uskon asuntoa”, jota ei voitaisi tuhota, kuvien linnoitusta, sanojen kirkkoa, sydämen pyhäkköä, vääryyksien, todellisten ja odotettavissa olevien sovittamistapaa. Näin hän kuvaa elämäänsä:

Jos näen sotilaan, odotan kuolemaa,
jos sanansaattajan, rangaistusta.
Jos näen kirjurin, odotan pakkolunastusta,
jos tuomarin, tuomiota.
Jos näen evankelistan, odotan tomun karistamista jaloista.
jos hurskaan, nuhteita, jos älykön, ivaa.
Jos minut koetellaan vedellä, hukun,
jos haen apukeinoja tuomiooni, kuolen pois.
Jo pelkästä hyvyuden sadon näkemisestä säpsähdän pahuuttani muistaen.
Jo käden kohottamisesta haen suojaa,
jo vähäininkin rapsahdus saa minut vapisemaan,
jo vähäisestäkin äänestä kyyristyn,
jos minut kutsutaan juomaan malja, vapisen,
Jos minua moititaan, kyyristyn,
Jos minut kutsutaan kyseltäväksi, mutisen vain,
jos minua kuulustellaan, muutun mykäksi.

Gregoriukselle rukous on väkevää lääkettä niin ruumiille kuin sielullekin. Sitä hän todella tarvitsi. Niin kuin maailma hänen ympärillään, niin hän tunsu ruumiinsa rappeutuvan raihnaisuutensa, sisäisten epäilyjensä ja ulkoa tulevan arvostelun vuoksi. Gregorios kirjoitti elinvuosiensa lopulla ehkä noin 50-vuoden iässä Rukoushuokaustensa kirjan. Monista viitteistä on pääteltävissä, että hän kärsi jostakin vaikeasta taudista. Hän tunsu heikkenevänsä päivä päivältä. Siitä hän kirjoittaa:

Makaan matollani, pahuuden alas painamana,
vajoten taudin ja tuskani vuoteeseen,
kuin elävä kuollut, joka voi vielä puhua.
Oi laupias Jumalan Poika,
armahda kurjuuttani (rukous 18g).

Tämän keskeltä hän pyytää Jumalalta: Kohtele minua kuin lääkäri, ei niin kuin tutkintotuomari. Tällaiset rukoukset koskevat usein etenkin hänen ruumiillista tilaansa.

Vaikka Gregorios oli kuolemansairas, ei hän kysele: Miksi minä, miksi nyt. Hän ei valittele sairauttaan, vaan omaa arvottomuuttaan ottaa vastaan Jumalan armo, omaa kiittämättömyyttään ja tottelemattomuuttaan.

Kirjan loppua kohden häntä askarruttaa epäily siitä, kykeneekö hän saamaan sen päätökseen. Häntä vaivaa tunne siitä, ettei hän kykene etenemään oikeaan katumukseen eikä siksi pääse ennen kuolemaansa osalliseksi vapahduksen valosta.

Rukoushuokausten kirja

Gregorios kirjoitti tämän Rukoushuokausten kirjan ja eräitä muita tekstejä. Rukoushuokaustenkirja on armenialaisten rakastama aarre, jota tautien vaivaamatkin ovat pitäneet pieluksensa alla nukkuessaan. Kirjassa on 95 rukousta, joista osa on hyvinkin pitkiä. Kaksikielisessä tekstilaitoksessa on sivuja 739. Gregorios kertoo jälkikirjoituksessaan ”koonneensa, suunnitelleensa, yhdistelleensä, muistiinpanoja tehden, ja yhteen kooten yhtenäiseksi teokseksi monet lähteensä yhteen tyyliin muokaten ja siten tehneensä tämän pyhän kirjan, ja jatkaa: minä, Grigor, uskomme pappi, viimeinen runoilijoiden joukossa ja vähäisin opettajista työskentelin yhdessä veljeni Johanneksen kanssa, hänkin Narekin luostarin jalon veljestön jäsen, ei sukulainen vain ruumiillisesti, vaan myös sielun, uskon, kunnian ja ajatuksen ykseydessä, vihittyinä saman tien vaeltajiksi, yhdessä eläen kuin kaksi persoonaa yhtenä persoonana, neljä silmää kohdistettuna samaan mystiseen näkyyn.

Gregorioksesta tuli hyvin pian armenialaisille Pyhä Grigor ja hänen Rukoushuokausten kirjansa on lohduttanut yhä uusia Armenian kovia kokeneen kansan sukupolvia. Kirjan lukijat ja etenkin sen oppineet kommentaattorit ovat luoneet apuneuvoja ja hakemistoja kirjan käyttämiseksi. Sen sisäistä rakennetta on analysoitu lähtien Gregorioksen omasta ilmoituksesta, että hän halusi rakentaa uskon asunnon. Monet ovat nähneet Grigorin Rukoushuokausten kirjassa jatkoa hänen isänsä laatimalla Jumalallisen liturgian kommentaarille. Sen mukaan rakennukseen, siis kirkkoon astuvat tulevat ensin sen eteishalliin ja valmistautuvat kohtaamaan Jumalan. Tätä aihetta käsittelevät rukoukset 1-33. Tämän jälkeen kirkkovieras astuu sisälle kirkkosaliin ja tunnustaa uskonsa, anoo armoa ja suostuu tuomittavaksi valmistautuessaan ehtoolliselle. Tästä puhuvat rukoukset 34-52. Tämän jälkeen jumalanpalvelukseen osallistuva valmistautuu ehtoolliselle rukoilleen itselleen sovitusta. Tähän keskittyvät rukoukset 53-64. Ehtoollisen nautittuaan rukoilija asettaa itsensä ennakoivasti viimeiselle tuomiolle. Tähän yhteyteen Gregor on liittänyt rukoukset, joissa hän valmistautuu edeltä käsin omaan kuolemaansa, rukoukset 65-74. Kirkonkäynti johtaa rukoilemaan kirkon puolesta, Neitsyt Marian esirukouksien saamista, enkeleitä, pyhiä ja lopulta valmistautumista kuolemaan ja ikuiseen elämään. Näistä puhuvat rukoukset 75-90. Nämä huipentuvat – tosin vain lyhyesti – ekstaattisen rukousjaksoon tulevan, siis ikuisen elämän katselemisesta. Nämä koskevat Armeniassa kirkon kellon korvaavaa puista kutsulautaa ja ns. pyhää myron-öljyä. Näitä Gregor kehittää laajasti väkevin kuvin ja kuvaa niiden avulla viimeistä tuomiota ja yhtymistä Kristukseen. Näistä edellistä aihetta käsittelee rukous 92 ja jälkimmäistä 93. Kahdessa viimeisessä rukouksessaan Grigor rukoilee ikuisen valonpäivän koittamista vanhurskauden auringon valtakunnassa.

Seuraavaksi me kuuntelemme hetken Geghardin luostarin kuoro.

...

Gregorios puhuu usein omasta kuolemastaan ja siihen valmistautumisestaan. Tässä on mainittava erityisesti rukous 56, missä hän puhuu oman kuolemansa syistä. Gregorios kirjoittaa:

Mitä tulee kuoleman aiheuttaviin syihin, kirotun puun katkerien hedelmien juuriin, vihanalaiseen heimoon, läheisiin vastustajiin, petollisiin lapsiin, niitä minä nyt kuvailen ja kutsun yksitellen nimeltä:

Ne ovat: pimeä sydämeni, juoruileva suuni, himokkaat silmäni, kevytmieliset korvani, murhaavat käteni, huikentelevat munaskuuni, oikulliset jalkani, rehentelevä käyntini, käyristelevät jalanjälkeni, saastainen hengitykseni, pahat taipumukseni, kuivunut sisimpäni, heikko mieleni, häilyvä tahtoni, parantumaton turmeltuneisuuteni, häilyvät hyveeni, maanpakoon karkotettu sieluni.

En jatka pidemmälle tätä kuoleman syiden luetteloa, jossa on peräti 105 kohtaa. En tiedä kenenkään muun kirkon opettajan koetelleen näin perusteellisesti oman kuolemansa syitä. Gregorios on kuvannut nisun jyvän tietään mykistytävän huolellisesti ja väistelemättömän totuudellisesti.

Pitkän luettelonsa lopuksi hän kertoo, mitä hänen luettelemansa kuoleman syyt herättävät hänen ympäristössään:

Ne ovat vihollisille hirnunnan aiheena, ystäville kyynelten, kirjailijoille – moitteen ja vastustajille syytöksen aihe.

Tämän jälkeen hän rukoilee Jumalaa:

Mitä nyt minun pitäisi tarjota palvelukseksi Sinulle näistä aiheista, jotka ovat Sinulle kauhistukseksi ja minulle tuhoksi? Mitä näistä turmelukseen kääryityistä asioista voisinkaan tuoda Sinun eteesi, Pyhä Majesteetti?

Kuinka kauan tahtoo kärsivällisyytesi kantaa näin monia syntejä?

Kuinka paljon voit antaa anteeksi?

Kuinka voit pysyä vaiti?

Kuinka kauan kestät kuunnella?

Kuinka voit säästää keppiäsi, kun kuitenkin olen ansainnut tulla pieksetyksi kuoliaaksi?

Mutta sinä tulet vieraakseni armosi valolla synkän sieluni sysipimeään kuiluun, parantaaksesi, antaaksesi anteeksi ja nostaaksesi elämään.

Voi ihmeellistä voimaasi, jota ei mikään voi pysäyttää!

Sinulle kunnia kaikessa! Amen.

Näin rukoilleen tätä meitä ennen elänyt hurskas laskeutui Vapahtajan jäljissä nisun jyvän tietä kohti ikuista elämää.

Ikuisesta elämästä

Afrahatin ja Gregorioksen tekstejä, samoin kuin laulamiamme virsiä kantaa vahva taivaskaipuu, toivo pääsemisestä ikuisen elämään. Me taas olemme kaikki valistuksen lapsia, joiden on vaikeaa, monien suorastaan mahdotonta ottaa todesta sitä, mitä sydämessämme kaipaamme, nimittäin siirtyä johonkin sellaiseen olotilaan, jota vajavuudet, kaikenlaiset riasat, kurjuus ja kuolema eivät rasittaisi. Tästä huolimatta monien aikalaistemme sydämässä elää utukuvan tavoin kaipaus tästä jostakin aivan muusta, johon ehkä siirrymme kuolemamme jälkeen. Valistuksen lähtökohtien mukaisesti meidät on puristettu vain aineesta rakentuvan maailman sisälle, jonka ulkopuolella ei ole enää mitään, ei Jumalaa, ei minkäänlaista universumin ulkopuolista suunnitelmaa, vain omalakisesti itse itseään luova maailmankaikkeus, joka syntyi jotenkin ihmeellisesti alkuräjähdyksestä ja joskus rysähtää kasaan.

Tästä pakkopaita on nyt murtumassa. Olemme astumassa johonkin uudenlaiseen tapaan ymmärtää tätä ihmeellistä kokonaisuutta, jota kutsumme maailmankaikkeudeksi. Valistus muodostui olennaisesti siitä, että torjuttiin ulkopuolelle kristillinen käsitys Luojan luomasta

maailmankaikkeudesta. Torjunta tosin otaksui Luojan ja luodun olevan siten suhteessa toisiinsa, että Luoja on ikään kuin ymmärrettävällä tavalla luotunsa ulkopuolella, tuolla puolella, täysin traskendenttinen luotuun nähden. Näinhän ei ole vaan Luoja ja luotu ovat siten sisäkkäisiä, että Jumala antaa itsensä meille luodussa, samastumatta silti luotuun. Etenkin uusin avaruusfysiikka on murentanut valistuksen ajatusrakenteita. Puuttumatta enempää tähän aiheeseen, pyhän autuaaksi tekevän uskomme pohjalta ei ole sellaisia syitä nähtävissä, että olisi luovuttava uskontunnustuksessa lausumastamme totuudesta. ”Uskon Jumalaan, Isään, kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan”. Hän on varannut kaikille niille, jotka tunnustavat hänet siksi mikä hän on jotain aivan ihmeellistä. Siitä apostoli Paavali kirjoittaa: ”mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut, mitä ihminen ei ole voinut sydämessään aavistaa, minkä Jumala on valmistanut niille, jotka häntä rakastavat. Meille Jumala on sen ilmoittanut Hengellään, sillä Henki tutkii kaiken, myös Jumalan syvimät salaisuudet.” 1.Kor.2:9-10.

Afrahat tulkitsee tätä kohtaa näin: 349: ”Mitä silmä ei ole nähnyt ...”

Afrahatin mukaan toivomme päästä taivaaseen siis Jumalan luo nojaa siihen tosiasiaan, että meillä on siitä pantti. Näin hän ymmärtää ne Paavalin kirjeiden kohdat, joissa puhutaan meillä olevasta vakuudesta. Suomen vakuus-sana on käännös alkuaan hepreasta tulevasta ´araboon-sanasta, joka tarkoittaa nimenomaan panttia. Mikä on se pantti, josta Afrahat puhuu. Se käy ilmi seuraavasta lainauksesta:

Afrahat, 387: ”Hän lähetti voittoisan Poikansa meille, jotta hän kuolisi meidän kuolemamme ja kuolema joutuisi häpeään hänen kauttaan. ...

Rukoukseksi muotoilleen Afrahat iloitsee ”pääsemisestä pyrkimystemme paikkaan”: 388:52:

Afrahat kuvailee myös autuaiden elämää hyvinkin konkreettisesti: 347:12 (loppuun asti).

Gregoriokselta emme löydä tällaisia kuvauksia autuaiden onnesta ja elämästä taivaan majoissa. Hän pysyy uskollisena ankaralle itsetarkkailun linjalle myös kahdessa viimeisessä rukouksessaan. Näin hän aloittaa viimeisen rukouksensa:

(Sinä) vanhurskauden aurinko, siunauksen säde, valon muoto, kaivattu kaipaus, yli ymmärryksen korotettu, kerronnan ylittävä mahdikkuus, hyvyyden riemu, toteutunut toivo, taivaiden ylistämä, kunnian kuningas, Kristus Luoja, saata päätökseen, sitä rukoilen, omilla mahtavilla sanoillasi, harhailevan, murtuneen äänen mutkittelut.

Auta minua muovaamaan mieluisia rukous tuotavaksi Isäsi eteen korkeuksissa.

Sinä joka pukeudit kaltaisuuteeni ja alistuit tähteni kuulusteltavaksi ja tuomittavaksi, armahda minua.

Sinä joka siunaat kaiken elämän, Hyvyyden Jumala, joka pidät huolta kaikesta niin ylhäällä kuin alhaallakin, ja joka halusit kuolla puolestani,

Jumala ja kaiken Herra, joka synnyit kuolevaisen lihan vaivoissa, armahda minua, sillä minä olen tuskan murtama.

Armahda minua, pysy minun, kurjan syntisen luona ja rukoile puolestani Isääsi, joka on vertaisesi kunniassa.

Tässä rukouksessa on kolme jaksoa. Niistä viimeinen kuuluu näin:

Sinä joka annat elämän kaikille, ole nyt laupias.

Anna valosi koittaa, pelastuksesi kiirehtiä,

Anna armosi kasteen sammuttaa paahtuneen pellon jano, mihin luuni on laskettu kuoleman kuoppaan.

Valmista maata valon päivää varten, ja anna maan puhjeta kukkaan ja tuottaa hedelmää, elämää antavan veren taivaallisen maljan, alati uhratun, koskaan kuivumattoman, kaikille pelastukseksi ja sieluille elämäksi ikuisessa levossa.

Ja vaikka ruumiini kuoleekin synnissä, armosi ja laupeutesi avulla minä vahvistun sinussa, puhdistuen kauttasi synnistä ja uudistettuna sinun ikuisella elämällä niin että vanhurskaiden ylösnousemuksessa minut havaitaan arvolliseksi saamaan Isäsi siunaus.

Hänelle kaikki kunnia yhdessä Sinun ja Pyhän Hengen kanssa, ylistys ja sointuvat kiitokset, nyt, aina ja ikuisesti. Aamen.

Niin kuin huomaamme, Gregorios ei lähde kuvailemaan autuaiden onnea. Näin tuskalliseksi hän tuntee oman kelvottomuutensa. Rivien välistä on kuitenkin aistittavissa kaikki se, minkä Jumala voi antaa myös näin kurjuutensa kanssa tuskailevalle ruumiin ja sielun puolesta.

Mitä on ikuinen elämä?

Lopuksi pohdimme vielä lyhyesti sitä, mitä ikuinen elämä on? Siinä emme varmaan pääse virsikirjamme viimeisiä virsiä pidemmälle (623 ja 632). Voimme kuitenkin lyhyesti vastata näin: ikuinen elämä on samanlaista, niin samaa ruumiillisuutta kuin Ylösnousseella Herrallamme. Se että Hän istuu nyt Isän oikealla puolella, on meille pantti, vakuuskirja siitä, että Hän antaa myös meille, Häneen uskoville oman ruumiillisuutensa, kuoleman nielijän. Kun kuolema nyt nielee meidät, niin hän nieli kuoleman. Elämä nieli kuoleman. Siitä syystä se ei enää saata meitä kauhuun.

Miten elämä voi niellä kuoleman? Luonnontieteellinen koulutus jarruttelee sisällämme ja haastaa meitä testaamaan sanottavaamme huolellisesti. Näin onkin hyvä.

Tosiasiakin on, että tämä meidän nyt eletävä elämä ja se ruumiillisuus, jota voimme itsessämme nipistellä eri kanteilta, muuttuu joksikin uudeksi. Tämä uusi ei ole vain tulevaisuudessa osaksemme tulevaa, vaan jo nyt eletävää järeää todellisuutta. Se on sisäistä vakuuttuneisuutta siitä, että Jumalan lupaus on varma, ja että Herra Kristus asuu Pyhässä Hengessä jo nyt meissä. Hän infiltroi ja impregnoi itsensä meihin, siis kudoksemme täyttyvät Hänestä, Hän kyllästää, Hän imeytyy, siis läpäisee omalla tavallaan meidät päästä kantapäähän. Tätä emme voi tätä paremmin selittää. Se vain on niin. Se on koettava todellisuus, väkevä ja vankkumaton, joka parhaiten on luonnehdittavissa juuri tuolla jo kerran sanotulla: Se on sisäistä vakuuttuneisuutta siitä, että Jumala on luotettava ja että Herra Kristus asuu meissä kirkastuneessa ruumiissaan.

Tähän sopii meidän veisata kaksikin virttä, ehkä juuri nuo mainitsemani 623 ja 632.

Suuren Salaisuuden edessä!

Kellonkartanon päätösviikonloppu 27.-28.9.2008

Jouko N. Martikainen, Vanha Härkätie 48, 21410 Vanhalinna

1. Suuri Salaisuus – mikä se on?

Otsikkomme vaatii selittämistä. Raamatussa ”suuri salaisuus” esiintyy tietääkseni vain kerran. Paavali kirjoittaa Efesolaiskirjeen 5. luvussa, jae 31-32: ”Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi. Tämä on suuri salaisuus; minä tarkoitan Kristusta ja seurakuntaa.”

Tässä Paavali näyttäisi soveltavan luomiskertomuksen miestä ja naista koskevan sanan Herran Kristuksen lähtemiseen Isästä ennen aikojen alkua. Ihmiseksi tulleen vapahtajana hän ja seurakunta tulevat yhdeksi ruumiiksi eli yhdeksi lihaksi avioliittoon verrattavalla tavalla. Tämä suuri asiakokonaisuus on Paavalin mainitsema ”suuri ihme”: Jumala – Poika lähteen Pyhästä Kolminaisuudesta ja syntyy ihmiseksi. Ylösnousemisensa jälkeen kaikki häneen uskovat tulevat hänen jäsenikseen, siis muodostavat Hänen ruumiinsa. Tässä merkityksessä apostoli Paavali puhuu siitä ensimmäisessä kirjeessään Timoteukselle: Seurakunnan palvelijoiden ”tulee tuntea uskon salaisuus ja pitää omatuntonsa puhtaana” (1Tim.3:9).

Tässä on viitattava – jo edellisessä pohdinnassa lainattuun 1.Kor. toiseen lukuun, jossa puhutaan siitä, ”mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut”. Tämän profeetta Jesajan kirjasta olevan lainauksen Paavali ymmärtää tarkoittavan Jumalan salattua viisautta:

”Viisautta me julistamme siihen kypsyneille, mutta emme tämän maailman viisautta emmekä tämän maailmanajan kukistuvien valtioiden viisautta. Me julistamme Jumalan salaista, kätkeytä viisautta, jonka hän jo ennen aikojen alkua on määrännyt meidät kirkkaudeksemme. (Sen) Jumala on valmistanut niille, jotka häntä rakastavat.” (1.Kor 2:6-9).

Miten sitten voimme oppia tuntemaan Jumalan viisauden, jos se on kätkeytä salaisuuteen? Tässä otamme pohdittavaksemme sen kysymyksen, johon mystiikaksi kutsuttu hengenperintö kristillisessä kirjallisuudessa etsii vastausta. Pohdinnassani keskityn muutamiin mystikoiksi luokiteltuihin kristittyihin eri vuosisadoilta.

Mystiikka sanalla on usein korvissamme kahtalainen kaiku. Yksiä se kiehtoo ja toiset sitä vierastavat. Tämä johtuu asian luonteesta. Yhtäältä mystiikka ymmärretään yritykseksi löytää tie Jumalan ykseyteen ohi Herran Jeesuksen tuoman pelastuksen, siis ihmisen omin henkisin ponnistuksen tai oikeammin niiden levollistamisen avulla. Toisaalta mystiikka, sen tavanomaisessa merkityksessä syntyi Ranskassa 1600-luvun lopulla tietoisena pyrkimyksenä irtaantua latinalaisen lännen keskiaikaisesta mystiikan harjoittamisperinteestä. Mystiikalla on tästä syystä usein – ainakin peitetysti – tietynasteinen kristinuskon vastainen kärki.

Kun tässä nyt pohdiskelen ja esittelen kristillistä mystiikkaa ja mystikoita ”Suuren Salaisuuden edessä” lähdän kokonaan toisenlaisesta tavasta ymmärtää mystiikka kuin esim. millaisena se esitetään Maiju Lehmijoki-Gardnerin muutoin suositeltavassa kirjassa ”Kristillinen Mystiikka. Läntinen perinne antiikista uudelle ajalle. Kirjapaja 2007.

Nyt puheena olevan mystiikan avainkäsite on ”salaisuus”. Tämä sana esiintyy Vanhassa Testamentissa kymmenkunta kertaa, etenkin Danielin kirjassa. Se kuuluu arameankielisessä muodossaan RAZA. Vanhan testamentin kreikankielisessä käännöksessä sen vastineena on mysterion, latinanakielisessä mysterium ja sacramentum. Aramean kieleen sana raza tulee persiasta, sama sana on myös sanskritissa muodossa rasas ja tarkoittaa sielläkin samaa kuin

arameassa eli salaisuutta. Arameankielisessä Vanhassa testamentissa tämä sana esiintyy myös Jesajan kirjassa, luvussa 24:16. Nykykäännöksessä tämä kohta kuuluu:

”Maan ääriltä saakka me kuulemme laulujen kaikuvan ylistykseksi Vanhurskaalle. Minä sanon: en jaksa, en jaksa, voi minua! Petosta petoksen jälkeen, ja petoksen jälkeen vielä petos.”

Arameankielisenä kohtaa kuuluu:

”Maan ääriltä saakka kuulemme jälleen ylistystä. Vanhurskaan voima sanoo: ”Minun salaisuuteni, minun salaisuuteni. Voi minua, pahantekijät ovat kulkeneet ylitseni, pahantekijät ovat kulkenet ylitseni.” Myös latinankielinen VT:n käännös tuntee tämän saman lukutavan.

Evankeliumeissa sana ”salaisuus” esiintyy vain kolme kertaa ja aina samassa yhteydessä:

”Te olette saaneet oppia tuntemaan Jumalan valtakunnan salaisuudet, mutta muille ne esitetään vertauksina, jotta he nähdessäänkään eivät näkisi eivätkä kuullessaan ymmärtäisi.” Lk. 8:10.

Paavali käyttää salaisuus-sanaa parikymmentä kertaa; Ilmestyskirjassa se esiintyy neljästi.

Raamatussa salaisuus tarkoittaa ensiksi Jumalaa itseään, sitten hänen pelastussuunnitelmaansa. Nyt sitä kuulutetaan sanomana Herrassa Kristuksessa toteutuvasta pelastuksesta. Se edellyttää hengellistä vastaanottokykyä. Sen lopullinen avautuminen tapahtuu vasta Kristuksen toisessa tulemisessa.

Tämä on se tausta, josta kristillinen mystiikka kasvaa. Se on siis pyhän, autuaaksi tekevän uskomme keskeisintä asiaa, jota koetellaan sitä silmällä pitäen, että Jumala on ”Suuri Salaisuus” ja että myös pelastuksemme jää meille loputtomasti ihmeteltäväksi ”suureksi salaisuudeksi”.

Tässä veisaamme virren 386, jossa on runon ja sävelen asuun puettu oikeastaan kaikki se, mitä edellä olen esittänyt.

Hildegard Bingeniläinen

Hildegard eli 1098-1179, kuoli 17.9.; ensi vuonna tulee siis kuluneeksi 830 vuotta hänen kuolemastaan ja syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 910 vuotta.

Hildegard oli perheensä kymmenes lapsi, jo varhaisvuosistaan lähtien sairaalloinen ja heiveröinen. Pienestä pitäen hän sai näkyjä ja ilmestyksiä, jotka hän kuitenkin salasi. Vanhemmat antoivat hänet jo kahdeksan-vuotiaana sukulaisensa Juttan johtamaan erakkoyhteisöön. Hildegard viihtyi tässä yhteisössä, mutta perusti oman yhteisön Rupertbergiin ja Eibingeniin.

Hän sai erityisen rajuja sairauskohtauksia ollessaan 42-vuotias. Oppimattomuuteensa viitaten, hän ei ollut halunnut julkaista Scivias eli Tunne tiet-nimistä kirjaansa. Kivut hellittivät vasta sitten, kun hän taipui kirjoittamaan kirjan. Kirjan alussa hän on kuvannut kutsumiskokemustaan tällä tavalla:

Se mitä tulen kertomaan tapahtui armon vuonna 1141 minun ollessani 42 vuotta ja 7 kuukautta vanha. Taivaat aukenivat ja palava, äärimmäisen kirkkauden valo täytti koko mieleni. Se syytti minun sydämeni ja rintani tuleen, jonka loimu ei ollut polttava, vaan lämmittävä. Se oli kuin auringon säde, joka lämmittää kaiken mihin se koskee. Välittömästi tiesin pyhien tekstien eli

psalttarin, evankeliumin ja koko Vanhan ja Uuden testamentin tulkinnan, vaikka en tiennytkään yksittäisten sanojen merkitystä, taivuttamista enkä liioin sija- tai aikamuotoja. (Lainaus: Maiju Leppijoki-Gardner, s.181)

Tässä ensimmäisessä teoksessaan Hildegard kuvaa maailman luomista, kristillisen opin pääkohdat ja opin pelastuksesta. Sitä täydentävät hänen muut teoksensa: ”Kirja elämän lahjoista ja ”Kirja Jumalan töistä”. Näiden lisäksi hän kirjoitti kirjan ”Luonnosta”, lääkäintäidosta nimeltä ”Syyt ja parannuskeinot”, lisäksi enkeleitä koskeva kirja ”Sinfonia” sekä harjoitti laajaa kirjeenvaihtoa.

Hildegard kertoo siitä, miten hän on saanut ilmestyksensä: Olen saanut näkyni sisäisten silmiäni ja korviäni välityksellä Jumalan tahdon mukaisesti. Tavallisen ihmisen on tätä vaikea ymmärtää. Omien sanojensa mukaan hän ei kokenut näkyjä koskaan hurmostilassa, vaan tarkasteli niitä valveilla ollessa ja täydessä ymmärryksessä. Hän ei nähnyt mitään tavallisin aistein havaittavia näkyjä, vaan valuelämyksiä, jotka loistivat voimakkaammin kuin auringon valaisema pilvi. Hän kuvasi sen valoisuutta elämän valon varjoksi ja toisinaan hän näki siinä myös tuon elämän valon, joka poisti hänestä kaiken surumielisyyden ja tuskan. Elämän valon varjossa Hildegardille valkenivat ihmisten kirjoitukset, puheet, kyvyt ja teot. Näyt tuottivat hänelle iloa, mutta myös tuskaa siitä, miten tulkita ne sanoiksi.

Hildegard ei pitänyt kokemiaan näkyjä omasta itsestään syntyneinä vaan uskoi Jumalan puhuvan niiden kautta. Hildegardilla katsottiin olevan henkinen yhteys Jumalaan, mikä antoi hänelle toisten silmissä erityisiä pyhimykselle ominaisia voimia. Siitä syystä häneltä pyydettiin apua mitä erilaisimpiin asioihin, parantamiseen, esirukouksia, parantavien amulettien lähettämistä vieläpä manaamista (Arno Forsiuksen esitelmästä 8.5.1998).

Hildegard merkitsi muistiin näkyjensä yhteydessä kuulemiaan sointuja laulujen ja sävelmien muodossa elämänsä loppuun saakka. Hänen säveltämiensä antifonien, vastauslaulujen, hymnien ja sekvenssien lukumäärä on 77. Sen lisäksi hän kirjoitti ja sävelsi laulunäytelmän ”Hyvien voimien järjestys tai näytelmä”, Ordo Virtutum. Se käsittää kaikkiaan 85 antifonia. Hildegard kuvasi sävellyksiään nimellä ”Taivaallisten ilmestysten harmonian yhteissoitto”, Symphonia harmoniae caelestium revelationum.

Kuuntelemme nyt Hildegardin musiikkia. Levytyksestä vastaa SEQUENTIA: Ensemble fuer Musik des Mittelalters.

Perpetuan ja Felicitaksen marttyyrio

Ohjelmasta poiketen en puhukaan seuraavaksi Pyhästä Birgitasta vaan valitsin sen tilalle vanhasta kirkosta kaksi naismarttyyriä: Perpetuan ja Felicitaksen. Marttyyrius eli veritodistajaksi tuleminen on aina äärimmäinen rajatila, jossa ihminen on erityisellä tavalla ”suuren Salaisuuden” edessä. Näiden kahden jalosukuisen naisen marttyyrio on yksi riipaisivimpia kristillisten marttyyrien pitkässä luettelossa. Selostan sitä pääkohdittain Heikki Koskenniemen vuonna 2005 ilmestyneen käännöksen pohjalta. Lisäksi tässä on kysymys kahdesta nuoresta äidistä, joista toinen synnyttää lapsensa tutkintovankeudessa.

Tapahtumapaikkana Pohjois-Afrikka ja Karthago, missä kirkon elämä tähän, toisen ja kolmannen vuosisadan vaihteessa oli vilkasta ja vakiintunutta. Marttyyrien joukossa on merkkihenkilöinä kaksi naista: ylhäisestä perheestä oleva Vibia Perpetua, 22 vuoden ikäinen rouva ja hänen orjattarensa Felicitas. Kummankin uskovakaumus on horjumaton. Perpetua on luonteeltaan luja mutta samalla

myös herkkä. Sivistyneenä hän pystyi itse kirjoittamaan kuvauksen kaikesta, mitä hänelle ja muille tapahtui ennen areenalle joutumista. Felicitas, peräänantamaton hänkin, synnytti vankilassa lapsen, mutta ei väistynyt todistamasta uskostaan. Samaan marttyyrikertomukseen kuuluu myös Satorus-nimisen miehen omakätinen kuvaus. Joku kolmas henkilö on sitten liittänyt muistiinpanot yhdeksi kokonaisuudeksi.

Erityisesti unet ja näyt asettavat nämä henkilöt suuren salaisuuden eteen, niiden avulla he kiinnittyvät kirkkaaseen taivaalliseen todellisuuteen, joka valaisee heidän inhimillisesti katsoen synkät viimeiset päivät. Käsittämättömän todellisena saamme eteemme näiden veritodistajaäitien uskonvarmuuden yhdistyneenä pelottomuuteen ja jopa neuvokkaaseen toimintakykyyn.

Perpetua kertoo:

”Kun me vielä olimme pidättäjiemme käsissä, isäni halusi rakkaudesta minuun saada puheillaan minut muuttamaan mieleni ja luopumaan ratkaisustani. Sanoin hänelle: Isä, näetkö esimerkiksi tuon astian, joka on tuossa, vesiruukun tai jotakin vastaavaa? Hän sanoi: Näen. Sanoin hänelle: Eihän siitä voi mitään muuta sanaa käyttää kuin mikä se on. Isä vastasi: Ei. Samoin en minäkään voi itseäni sanoa miksikään muuksi kuin siksi, mikä olen, kristityksi. Silloin isä kiihtyi tästä sanastani ja kävi kimppuuni aivan kuin olisi tahtonut repiä silmät päästäni. Mutta hän oli vain saattanut minut kiusaukseen ja lähti pois voitettuna, ja hänen mukanaan Perkeleen houkutukset. Muutaman päivän päästä kiitin Herraa siitä, että olin päässyt eroon isästani ja toivuin hänen poissaolostaan. Näiden harvojen päivien aikana meidät kastettiin, ja Henki sanoi, ettei minun tule pyytää kastevedeltä muuta kuin lihani kestävyyttä.

Muutamien päivien kuluttua meidät sijoitettiin vankilaan. Kauhistuini, koska en milloinkaan ollut kokenut moista pimeää loukkoa. Mikä katkera paikka! Ihmisjoukosta syntyi hirvittävä kuumuus, sotilaat tuupivat meitä. Päällisen päätteeksi minua kalvoi siellä huoli pienokaisestani.”

Näin pitkälle Perpetuan omaa tekstiä. Sitten hän kertoo siitä, miten diakonit lahjomalla saivat aikaan sen, että vangitut pääsivät muutamiksi tunneiksi poistumaan tyrmästä ja voivat olla omissa oloissaan. Perpetua saattoi imettää lastaan, joka oli jo nääntymäisillään nälkään. Samalla hän sopii äitinsä ja veljensä kanssa ja uskoo lapsensa heidän huostaansa. Tällaisten huolten vaivaamana hän kuitenkin toimii niin neuvokkaasti, että saa lapsensa uudelleen vankilaan hänen huostaansa. Tästä Perpetua voimistuu, vaiva lapsen tähden helpottaa ja vankila muuttuu hänelle palatsiksi, jossa hän tahtoo olla mieluummin kuin missään muualla.

Marttyyrikertomus sisältää useita näkyjä, selostuksen julkisesta kuulustelusta ja tekstin kokoajan kuvauksen petoeläinten eteen heittämisestä. Ennen kuulustelua Perpetua näkee ihmeellisen näyn, joka on vastaus hänen veljensä tiedusteluun siitä, antaisiko Jumala antaa heidän tietää lopullisen kohtalon. Seuravana yönä Perpetua näkee unen, jossa Satorus ensin kiipeää taivaaseen nousevia vaskisia tikkaita, joiden askelmien sivulla on miekkoja, keihäitä, koukkuja, tikareita ja peitsiä. Pienikin varomattomuus ja joku nousijan jäsenistä jää niihin kiinni. Ensimmäisen ylösnoussut Satorus kutsuu Perpetuaa: ”Perpetua, odotan sinua. Pidä vain varasi, ettei lohikäärme sinua pure.” Tikkaiden alapäässä odottava lohikäärme nostaa verkkaisesti päätään, kun Perpetua lähtee kiipeämään. Hän painaa jalallaan sen pään alas ja nousee onnellisesti aivan ylös. Ylhäällä hän näkee äärettömän laajan puutarhan ja sen keskellä istumassa harmaapäisen miehen paimenen asussa. Hän oli kookas ja lypsi lampaita. Hänen ympärillään seisoivat tuhansittain väkeä valkeissa vaatteissa. Hän nosti päänsä, katsahti Perpetuaan ja sanoi: ”Tervetuloa, lapseni”. Hän kutsui Perpetuan luokseen ja antoi hänelle palasen sitä juustoa, jota hän oli lypsämässä. Perpetua ottaa juuston ja syö sen. Kaikki ympärillä olevat sanoivat: Aamen. Tähän Perpetua herää ja tuntee vielä herättyäänkin juuston

ihanan maun suussaan. Tästä hän ja hänen veljensä ymmärtävät, etteivät enää pane toivoansa mihinkään tässä maailmassa.

Julkinen kuulustelu tapahtuu jonkin ajan kuluttua keskellä toria rakennetulla lavalla. Lavalle noustessaan Perpetuan isä tulee hänen lapsensa sylissään, vetää hänet sivuun askelmalta ja sanoo tyttärelleen: ”Uhraa! Armahda lastasi!” Myös prokonsuli Hilarianus, jolla oli oikeus langettaa kuoleman tuomiot, vetosi häneen: ”Säästä harmaapäistä isääsi, säästä pikku poikaasi. Uhraa keisarin menestyksen hyväksi”. Siihen Perpetua vastaa: ”Sitä en tee”. Hilarianus kysyy: ”Oletko kristitty?” ja Perpetua vastaa: ”Olen”.

Kun hänen isänsä yrittää vielä taivuttaa tytärtään luopumaan tunnustuksestaan, käskee Hilarianus hänen poistua paikalta ja samalla isää lyödään ruoskalla. Perpetua tuntee ruoskaniskun kuin se olisi osunut häneen itseensä. Niin suuresti häneen koski se, mitä tehtiin hänen vanhalle isälleen. Sitten tuomari tuomitsi Perpetuan petojen eteen heitettäväksi.

Olen näin pitkälle selostanut tätä riipaisevaa maarttyyriota, veritodistajaksi valmistautuvan kirkon Äidin kynästä. Millä tavalla hän on meille oppaana uskonharjoituksessa? On vaikea kuvitella vaikeampaa ristiriitatilannetta, kuin minkä keskellä Perpetuan uskoa koetellaan. Hyvää tarkoittavat lähimmäiset ja rakkaimpansa menetystä ja julkista häpeää pelkäävät omaiset, isä etenkin taivuttelevat pieni lapsi sylissään lapsen äitiä luopumaan tunnustautumasta kristityksi. Kuinka moni meistä olisi siinä tilanteessa kestänyt koetuksen? On tietysti suurta Jumalan hyvyyttä, ettemme omassa maassamme joudu näin rajulla tavalla testauttamaan itseämme. Meitä kohtaavat kiusaukset ovat hienostuneempia ja siksi myös petollisempia. Tässä Perpetua, samoin hänen orjattarensa Felicitas, joka synnytti lapsensa vankilassa, ja pysyi tunnustuksessaan, ovat meille oppaita kestäväen uskon harjoituksessa. He tiesivät olevansa koko ajan kasvatusten Suuren Salaisuuden kanssa, joka punnitsee sydämet ja munaskuut.

Tässä meidän sopii laulaa virsi 321: ”Sinua Jumala, kansasi tunnustaa ..”

Paul Gerhardt (1607-76)

Siirrymme nyt ajassa eteenpäin 1400 vuotta eli luterilaisen ortodoksian aikaan 1600-luvulle. Sieltä ryhdymme seurustelemaan saksalaisen virsirunoilijan Paul Gerhardtin kanssa. Toisin kuin edellä esitellyt kirkon isät ja äidit Gerhardt lienee useimmille teistä jo hyvinkin tuttu. Onhan häneltä virsikirjassamme 14 virttä. Saksan evankelisten virsikirjassa niitä on peräti 27, Ruotsin suomenkielisessä virsikirjassa tosin vain 8.

Gerhardtin kynästä on meille asti säilynyt 139 runoa, joista yli 120 on hengellisistä aiheista. Gerhardtin runot ovat kuin hiottuja timantteja, jotka säihkyvät ihanasti niin muodon kuin sisältönsäkin puolesta. Ne ovat usein niin hiottuja, ettei mikään käännös tee niille oikeutta.

Mutta miten hän opastaa meitä ”suuren Salaisuuden edessä”? Lähdemme liikkeelle hänen runostaan ”Sumua seuraa aurinko”. Sitä ei tietääkseni ole käännetty suomeksi. Käännön tähän sen viimeisen säkeistön:

”Tahdon käydä ahdistukseen tai hätään,
Tahdon käydä saakka kuolemaan,
Tahdon käydä hautaan asti,
ja silti olla aina iloinen.
Kenen tukena on Väkevin,

Kenet Korkein korottaa,
Hän ei voi koskaan joutua perikatoon.”

Luon sen vielä saksaksi, että saisitte hivenen tuntumaan Gerhardtin runouden voimaan:

Ich vill gehn in Angst und Not,
Ich will gehn bis in den Tod,
Ich will gehen ins Grab hinein
wem der Stärkste bei will stehn,
Wen der Höchste will erhöh'n,
Kann nicht ganz zugrunde geh'n.

Gerhardin runoille on tunnusomaista suuri elämän rosoisuuden tuntemus ja samalla virkistävä ilo. Tämä yhdistelmä on mahdollista vain siten, että hän elää jatkuvasti suuren salaisuuden edessä ja koettelee itseään sen valossa. Kaikki hänen runonsa elävät raamatun sanassa ja ovat aivan täynnä viittauksia siihen.

Gerhardt samoin kuin Lutherkin kokevat väkevästi suuren Salaisuuden pyhyden. Sen edessä he paljastuvat synnin kauttaaltaan läpätuntemaksi, infiltroimaksi. Jumalan kaikkiallisuus ja hänen polttava pyhytensä rumentaisi heidät, ellei Jumala olisi käsittämättömässä rakkaudessaan astunut alas Herrassa Kristuksessa. Tästä mykistävästä ihmeestä he kumpikin riemuitsevat. Tästä Gerhardt laulaa virressämme 379: ”Herralle tiesi anna, hän taivaat johdattaa ...”

Voinemme veisata tämän virren. 379.

Gerhardtin virret laulavat Jumalan sanan päästä sydämeen mietiskellen ja rukoillen. Gerhardtin mukaan vain Pyhä Henki voi synnyttää ihmisessä Jumalalle mieluisan rukouksen. Henki ei vain herätä uskoa sanankuulijan sydämessä, vaan Hän synnyttää myös rukouksen ja ylistykseksi kohoavan laulun kaikissa niissä, jotka kuuntelevat sanaa keskittyneesti.

Tästä Gerhardt laulaa virressämme 270: Enkö Herraa Jumalaani riemuvirsin kiittäisi, säkeistöt 1-4. Virsi on Otto Immanuel Collianderin käsialaa. Hän on kääntänyt kaikki 12 säkeistöä, se onkin mielestäni onnistunein virsikirjamme Gerhardt –suomennoksista.

Gerhardt ei lakkaa hämmästelemästä sitä, että Jumala, suuri Salaisuus, laskeutuu alas syntisten luokse ja pitää heistä huolta kuin Isä ja Äiti lapsistaan. Tätä aihetta hän kehittelee monissa virsissään, myös niissä, joiden aiheena ovat armovälineet kaste ja ehtoollinen. Hyvin vaikuttava on hänen ehtoollisvirtensä, jonka ensimmäinen säkeistö kuuluu:

Herra Jeesus, rakkauteni, minulla ei olisi koskaan rauhaa eikä lepoa, jos en lujasti pysy siinä, mitä sinä olet minulle tehnyt. Korkeiksi kohoaviin synteihini häviää kaikki voimani, häviää kuin savu, jos sydämeni ei pitäydy sinuun ja kuolemaasi, ja jos en jatkuvasti jäähdytä itseäni kärsimyksesi helteellä.

Gerhardt jatkaa mietiskelyään. Vapaasti referoin sitä. Tuhansin juonin Saatana viekoittelee ja pyrkii vieroittamaan minut Vapahtajastani. Tämän onnettomuuden torjumiseksi Herra Kristus on asettunut pöytänsä ääreen ja palvelee nyt minua ateriansa isäntänä. Siinä hän antaa minulle leivässä ruumiinsa, joka surmattiin tähteni, ja verensä, joka vuodatettiin maksuksi syyllisyydestäni. Minun on vain muistettava, että Hän on uskollinen lunastajani. Minun on mietiskeltävä hänen minua kohtaan tuntemaa etsivää kaipaustaan.

Kastetta Gerhardt mietiskelee parissa virressään. Näin myös siinä runossaan, joka on tiettävästi ollut pohjana virsillemme 559 ja 560 (Nyt kaikki päättää työnsä ja Maat, metsät hiljennetään). Gerhardtin runon 4. säkeistö kuuluu käännettynä:

”Ruumis kiirehtii lepoon, riisuu päältään vaatteet ja kengät, kuolevaisuuden kuvan. ne minä riisun pois. Niiden tilalle Kristus panee päälleni kunnian ja kirkkauden viitan.”

Ruotsin virsikirjan suomenkielisessä laitoksessa säkeistö (186:4) kuuluu Anna-Maija Raittilan kääntämänä näin:

”Nyt riisun vaatteitani. Käyn kerran, kuollessani, paljaana vuoteeseen. Myös minut pue kerran, oi Kristus, pukuun Herran, vanhurskauden vaatteeseen.”

Jumalan tuleminen luoksemme, vierellemme, niin suorastaan sisällemme on väkevästi esillä Gerhardtin virressä, joka omassa virsikirjassamme on numero 58 ”Kas, karitsata Jumalan”.

Suomennoksen 5. säkeistö on muokattu saksalaisen tekstin säkeistöistä 7-8. Käännän ne tähän sanataarkasti:

”Laajene, sydämeni lipas! Sinusta tulee sellaisten aarteiden aitta, jotka ovat taivasta, merta ja maata paljon suurempia. Pois Arabian kulta, pois kalmoruoko, myrra ja kassia. Olen löytänyt parempaa: suuren aarteeni Herran Jeesuksen Kristuksen. Se on sitä, mikä vuoti ruumiisi haavoista. Sen tulee ja sitä haluan hyödykseni kaikkina aikoina. Taistelussa se on suojani, surussa nauruni, ilossa soittoni. ja jos minulle ei enää mikään muu maistuisi, ruokkisi minua tämä manna. Janossa se on oleva juomani lähde, yksinäisyydessä puhekumppanini kotona ja matkalla ollessa.”

– Julius Krohnin suomennoksesta on poistettu ehtoollisaihe kokonaan säkeistöistä kuusi ja seitsemän. Käännön ne tähän vielä:

”Mitä vahinkoa toisi minulle kuoleman myrkky? Veresi, se on elämäni. Jos minua polttaa auringon helle, antaa se minulle varjoa. Jos taas raskasmielisyys tuottaa minulle tuskaa, luotasi löydän itselleni levon niin kuin vuoteessa sairas. Jos taas ristini hirmuisuus olisi kumoamassa pienen laivani, silloin olet ankkurini.

Kun lopulta minun on käytävä sisälle valtakuntasi iloon, silloin tulee verestäsi purppuraviittani, siihen minä haluan pukeutua. Se on oleva myös pääni kruunu, jossa tahdon käydä Korkeimman isän istuimen eteen, ja Sinun eteesi, jolle minut on uskottu, seisoakseni rinnallasi kaunistettuna morsiamena.”

Nyt voimme laulaa tämän virren, siis 58: ”Kas Karitsata Jumalan, hän raskaan kuorman kantaa.”

Luther (1483-1546)

Lähdimme liikkeelle pohtimalla ”salaisuus”-sanan esiintymistä ja käyttöä raamatussa. Samalla koskettelin lyhyesti sitä kristillisen mystiikan avainkäsitteenä. Sen tapaamme hyvin keskeisessä merkityksessä Lutherin Galatalaiskirjeen selityksessä. Tämän laajan teoksen alussa hän tarkastelee sitä, mistä syystä oppi uskon vanhurskaudesta on perustava pelastuksemme kannalta. Hän puhuu kahdenlaisesta vanhurskaudesta, aktiivisesta ja passiivisesta ja kirjoittaa:

”Kaikki muut ovat ihmisen omaa, aktiivista vanhurskautta, mutta tämä on puhtaasti passiivista, lahjaksi saatua: me emme suorita tekoja emmekä anna mitään Jumalalle, vaan ainoastaan otamme

vastaan hänen lahjojaan ja olemme Jumalan meissä tapahtuvan vaikuttamisen kohteena. Juuri siksi minun tekee mieli nimittää uskonvanhurskautta eli kristillistä vanhurskautta passiiviseksi. Se on salaisuuden verhoon kätkeytyä vanhurskautta, josta maailma ei tajua mitään. Kristitytkään eivät sitä käsitä kyllin hyvin. Perin vaikea heidän on varsinkin koetuksen hetkellä tarttua siihen ja pitää sitä omanaan” (Thurenin käännös, 20).

Kristillinen vanhurskaus on SALAISUUDEN VERHOON KÄTKETTYÄ: iustitia in mysterio abscondita (WA 40 I, 41:21). Näin Luther ymmärtää apostoli Paavalin kuvaaman salaisen, kätkeyn viisauden, ”mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut, mitä ihminen ei ole voinut sydämessään aavistaa, minkä Jumala on valmistanut niille, jotka häntä rakastavat (1.Kor.2:7-9).

Tämä salattu viisaus, jonka Jumala on ennen aikojen alkua määrännyt meidän kirkkaudeksemme, on Hänen suunnitelmansa verhota vanhurskauteensa kaikki ne, jotka turvautuvat Häneen Poikaansa, Herraamme Jeesukseen Kristukseen. Tätä Luther kutsuu myös sydämeen loistavaksi valoksi. Näin hän kirjoittaa Galatalaiskirjeen selityksessään:

”Minulle loistaa valo, jossa opin tuntemaan Jumalan, itseni, kaikki luodut sekä toisaalta kaikki Perkeleen valtakunnan vääryydet” (WA 40, I, 93:26-28; Thuren, 58).

Tämä valo ihmisellä on kuitenkin vain uskossa. Se mikä uskolle on valoa, onkin lihalle, siis Saatanan orjuuttamalla minuudellemme, pimeyttä. Lutherin mukaan usko on Jumalan kasvojen valo, Jumalan innoittama mielen valaisu ja uskovan sydämeen vuodatettu jumaluuden säde, joka ohjaa ja varjelee samalla tavalla, kuin Jumala johti tuli- ja pilvipatsaassa kansansa Israelin autiomaan läpi. Niin kuin Jumala oli läsnä pilvipatsaassa, niin on uskolla läsnä oleva Jumala, jonka kasvoista sydämen valaisu loistaa. Usko on siten Jumalan tuntemista ja häneen luottamista. Tästä hän kirjoittaa kommentaarissaan psalmeihin (Operationes in psalmos vuosilta 1918-21) viitaten ensin psalmiin 89: ”Autuas se kansa, joka tuntee juhlariegun, ja ne jotka vaeltavat sinun kasvojesi valkeudessa” ja psalmiin 267:1: ”Herra on minun valoni ja pelastukseni”:

”Tämä on kuvattu tuli- ja pilvipatsaassa, joka kautta Israelin lapset johdettiin ja vietiin autiomaan läpi. Näin nimittäin meidät johdatetaan yksin uskon kautta tuntemattomia teitä vailla yhdenkään ihmisen apua. Näitä ovat ahdistukset ja koetukset. Mutta niin kuin tämä läsnä oleva pilvipatsas kulki heidän kasvojensa edessä, niin myös uskolla on läsnä oleva Jumala, niin että sydämen valaisu lähtee ikään kuin läsnä olevan Jumalan kasvoista, niin että se on oikein ja pätevästi Jumala kasvojen valo, se on, läsnä olevan Jumalan tunteminen ja luottamus häneen. Se nimittäin, joka ei tiedä eikä tunne Jumalan olevan läsnä, ei usko, hänellä ei ole Jumalan kasvojen valoa” (AWA 2,200,3-201,15; lainaus, Ilmari Karimiehen pro-gradu-tutkielmasta sivu 118).

Tämä pilveen kätkeytyvä Jumala, joka ympäröi meidät kaikkialla ja joka vaikuttaa kaiken kaikessa, on huolissaan minusta ja ryhtyy toimimaan. Tätä Luther kuvaa virressämme 261:4-5:

”Vaan iankaikkisuudessa mua sääli taivaan, hän muisti laupeuttansa ja katsoi alas vaivaan. Hän katsoi minun puoleeni ja kurjaa auttoi armahti, hän uhrin kalliin antoi.

Käy viipymättä auttamaan hän lausui Pojallensa, tuon kurjan luokse maailmaan käy pelastajaksensa. hän kuolee, hukkuu synneissään, vaan lähde sinä kärsimään nyt hänen kuolemansa.”

Voinemme veisata myös nämä säkeistöt, virsi 261.

Jumala, Pyhä Kolminaisuus, Isä, Poika ja Pyhä Henki käyvät keskustelua iankaikkisuudessa. Pyhä Kolminaisuus tekee lunastuspäätöksen. Tämä lunastuspäätös on pelastuksemme perusta. Poika on kuuliaianen Isälleen ja laskeutuu alas, tulee ihmiseksi, kuolee, astuu alas tuonelaan ja nousee kuolleista Pyhän Hengen voimasta. Herrasta Kristuksesta tulee suurin syntinen. Hän kerää kaikki synnit itseensä, ja niin hänestä tulee Jumalan Karitsa, joka kantaa maailman synnin. Hän on kuitenkin syytön, hän on kaikessa ollut siten kuuliaianen, kuin Aadamin olisi pitänyt olla. Tästä syystä Jumala herättää Hänet kuolleista, hän nousee taivaaseen ja istuu Isän oikealle puolelle. Isä antaa kaiken vallan Pojalleen. Isä tunnustaa Pojan vanhurskaaksi ja samalla Hän itse osoittautuu vanhurskaaksi, koska hän on tuhonnut pahan itsessään. Häntä ei voida mistään moittia.

Usko on siis valoa, jossa tämä Herra ja Vapahtajamme otetaan vastaan ja omistetaan sydämessä säilytettäväksi aarteeksi. Herra Kristus siis asuu sydämessä, mutta ikään kuin pilven peittämänä. Tätä aihetta Luther käsittelee, ei vain psalmikommentaarissaan, vaan myös selityksessään Galatalaiskirjeeseen. Siellä hän sanoo tästä näin:

”Jos sen sijaan usko on todellista uskoa, se on sydämen varma luottamus ja luja suostumus, jolla Kristukseen tartutaan kiinni. Kristus on nimittäin usko kohde, mutta ei vain kohde, vaan niin sanoakseni itse uskossa on Kristus läsnä. Usko on nimittäin sellaista tietoa eli pimeyttä, joka ei näe mitään. Kuitenkin tässä pimeydessä istuu valtaistuimella Kristus, jonka usko pitää sisällään. Samalla tavalla Jumala asui Siinailla ja temppelissä keskellä pimeyttä.

Meidän muodollinen vanhurskaudemme ei siis ole rakkaus, joka antaa muodon uskolle, vaan se on itse usko ja sydämen pilvi. Se on, luottamus asiaan, jota emme näe, Kristukseen, joka on täydellisesti ymmärryksen näkökyvyn saavuttamattomissa, mutta joka kuitenkin on läsnä. Usko siis vanhurskauttaa, koska se sisältää ja omistaa tuon aarteen, nimittäin läsnä olevan Kristuksen. Millä tavalla Kristus taas on läsnä, on ajattelukyvyn saavuttamattomissa, koska tässä, kuten olen sanonut, vallitsee pimeys. Missä vain todellinen sydämen luottamus on olemassa, siellä on Kristus itse läsnä tuossa pimeydessä ja uskossa” (lainaus Tuomo Mannermaa: In ipsa fide Christus adest, s.31, WA 40,I,228,27-229,7).

Lopuksi

Luther tietää olevansa aina Suuren Salaisuuden edessä. Tämä liittyy hänellä myös raamatun ymmärtämiseen. Hänen mukaansa Raamattu on suurimmalta osin Hengen sanaa tai Hengessä puhuttua sanaa, jota ei voi ymmärtää ilman uskon silmiä ja korvia. Uskon silmä onkin Lutherille itse usko, jota ilman ihminen on pimeä ja sokea. Vain uskon silmien kautta ihminen pystyy ymmärtämään sen hengellisen todellisuuden, josta Raamattu puhuu. Uskon silmien ja korvien lisäksi Luther käyttää joskus uskoon liittyvistä kokemuksista makuaistiin liittyviä kielikuvia. Erityisesti hän puhuu helvetin ja kuoleman maistamisesta, sekä Jumalan hyvyiden maistamisesta.

Kun ihmisessä syntyy usko, hän alkaa ymmärtää hengellistä todellisuutta sikäli, kuin hän on hengellinen ihminen. Tässä elämässä ihmisessä vallitsee kuitenkin aina lihan ja hengen vastakkaisuus. Sikäli kuin ihminen on lihaa, hän ei ymmärrä uskon valoa eikä koe mitään, vaikka hengen kannalta usko on valoa ja Jumalan hyvyiden kokemista.

Niinpä usko ja uskonelämä on lihalle aina ahdistusta, vaikka hengelle se on autuutta. Uskon syntyessä se pilvi, johon Jumala on kätkeytynyt, muuttuu sisäiseksi pilveksi, jossa Jumala on läsnä ihmisen sydämessä. Se on varma ja horjumaton läsnä olevien, mutta näkymättömien asioiden todiste, joka on ihmiselle käsittämätön, mutta sulkee ihmisen sisäänsä, siis käsittää ihmisen. Ihmiselle näkymätön, mutta sen valossa kaikki nähdään (Karimiehen pro-gradua mukailten, s.141)

